

Берковица

В град Берковица е имало цигани още по времето на Османската империя. Феликс Каний, австрийски, географ, археолог, етнограф и пътешественик, пътувал из България 60-те и 70-те години на XIX век, отбелязва в книгата си "Дунавска България и Балканът", че градчето /Берковица/ е населено със смесено в етническо отношение население и има 31 цигански къщи. "Изобщо почти няма селище в Северна България, в което да не се намират няколко цигански къщи. В околията Рахово обаче отделни села наброяват 30–70 стопанства на уседнали цигани."

Статистиката от 1871 година сочи, че в града е имало 520 български, 36 шпаньолски /испански евреи/, 500 мохамедански и 31 цигански къщи.

За произхода на името на гр. Берковица съществуват най-различни легенди и предания. В една от легендите се дава обяснение, че то се е образувало от съчетанието на личното име Берко и личното име Вица – цигани, които са основатели на града.

Ето и самата легенда:

"... Било по време на турското владичество, кога-

*Букурещ,
30-те*

то в селището край хълма "Калето" се настанил да живее турският бей Асъл Абдулов - първият турски бей в този край. Богат и силен бил Асъл бей и покорена била раята му...

Било през лятото. В покрайнините на селището - Пъшината баща - отседнал цигански табор. В табора имало една хубава девойка на име Вица. Тя била голяма певица и танцьорка. Един ден - привечер, турският бей имал възможност да наблюдава Вица как пее и играе кючек и много я харесал и решил да я има за жена в харема си. На предложението му да я вземе, тя отказала категорично, като заявила, че вече е дала клетва на любимия си циганин Берко.

"Аферим бе, момиче, че държиш на клетвата си" - рекъл беят и привидно се съгласил, но на другия ден - рано сутринта, още преди изгрев слънце, беят заедно със стражата си обкръжили циганският катун. Беят заповядал да хванат Берко и Вица, да ги завържат за едно дърво и да изкарат цялото население от селището, за да гледат сеира.

Спусната се стражата да изпълни заповедта на бея, и за един час всички хора били изправени пред за-

*Обущар,
Букурещ,
30-те*

Вързаните. Последен се дотъртил и ядо Ибрахим и паднал в краката на бея: "Молим ти се, бей ефенди, не ги погребвай, молим те, сирачета са." Гледал беят и лукаво се усмихвал: "Така ща е Волята на Аллах." Но милостив е беят и ще им подари живота, ако...

Наострили уши хората и стражите да чуят усълвието на милостивия бей и... ахнали: та как е възможно Берко да изнесе Вица на Връх "Калето" с вързани ръце.

Беят искал да си направи жестока шега. Усмихнали се чалмаклиите.

Погледнал Берко нагоре към върха, погледнал Вица, обърнал се към хората, спрял поглед на ядо Ибрахим. В очите му прочел молба: "Опумай, синко. За честта на твоя баща, Ангел войвода."

- Приемам, бей ефенди - рекъл твърдо Берко. Отвързали Берко, извили му ръцете отзад. Коленичиbil той, та Вица го прегърнала и я вдигнала като агънце. И тръгнал гордо напред, а беят извадил голям сребърен часовник.

- И това да стане преди сахатът ми да отмери сто".

Притасил дъх народът: "Ще успее ли Берко?"

*Калайджии,
Букурещ,
30-te*

Букурец, 20-te

А труден бил пътят. На всяка крачка Берко се спъвал, подхлъзвал се и се събарял надолу. Вица се прилепила до него, ще ѝ се стане лека като перце, а той да има криле на орел и да литнат нагоре.

Струйки пот рукали от зачарването му лице, когато стигнали до отвесната скала, която била едва на сред пътя. Спрял се дъх да си поеме и пак тръгнал. А народът го съпровождал, пълзял с него и викал: "Още малко, Берко, още малко, Вице". Гората била наблизо и отмеквала: "Берко..., Вица..., Берко и Вица..., Берковица..."

Мъгла паднала пред очите на бея, щом видял Берко достигнал върха и коленичил да сложи Вица. Часовникът му отброял едва седемдесет и седем... "Какво е това юначество у тоя гяурин". На-

мръщил се беят. Скърцали със зъби чалмаччиите.

Берко и Вица се обърнали със сияещи лица да се поклонят на бея и му благодарили за милостта. Вдигнал ръка беят да приеме поздрава и ... едва курсума изпратил в отговор. Като ранен сокол и пристреляна гургулица политнали Берко и Вица към отвесната скала. Изтръпнал народът и на очите си не повярвал.

Задухал вятър, зашумяла гората. Като хала пристигнал Ангел Войвода с дружината си, но било вече късно. Паднал до труповете на Берко и Вица и за първи път заплакал с глас.

Погребали Берко и Вица един до друг. Народът слязъл от хълма, а Ангел Войвода с дружината си се отправил към Хайдушките Богонагу, където дали клемба да отмъстят...

Минали години. Каква била съдбата на Ангел Войвода, никой не знае. Чувало се, че нападнал конака на бея, после се загубил. За него народът песен запял и легенди разказвал. Хълмът "Калето" станал знаме на селището, което народът от тогава нарекъл Берковица. Това знае и мало, и голямо днес в гра-

*Портрет,
70-те, Лом*

да. И Всеки път, когато учителите извеждат учениците си на "Калето", за да наблюдават от високо града, им разказват за участта на Берко и Вица и възкресяват легендата за Берковица."

Берковските роми живеят в южния квартал на града, носещ името Раковица. Според сведения от най-възрастните роми в махалата, отначалото те живеели в местността Пащината, после при тухларницата, под сегашните казарми, а от 1909 година - на сегашното място.

В момента квартал Раковица е ромско селище, което не може да не направи впечатление на Всеки минувач по шосето Берковица - София със своите съвременно подредени едно и двуетажни къщи.

В момента в квартала има над 650 къщи, с около 3500 жители.

За квартала са положени големи грижи - за хигиенизиране, за подобряване на жилищните условия, направени са три моста, квартала е електрифициран и водоснабден, а напоследък и частично канализиран.

В Берковица се срещат няколко групи роми: кошничари, мужчи, котлари, тухлари.

Ето какво разказаха за себе си и махалата, хората от квартала:

“Ние, като цигани обичаме музиката и веселието - В почти всяка къща има телевизор и видеокасетофон.

Едни от нас се занимават с обработка на метални - ковачи /с този занаят се занимават само трима души в квартала - Асен Паунов, Камен Занфиров, Пищно Асенов/.”

В момента в квартал Раковица с кошничарство се занимават около 6-7 семейства. До 1975-1980 година е имало 80-100 семейства, които са се занимавали с плетене на кощници, но сега те чувствително са намалели, поради това, че продукцията им не се търси. Ваксаджии са само гвама и те кричат ляво, изкарват прехраната си по този начин. До 1990-1992 година почти цялото ромско население в Берковица се е занимавало с направа на тухли, а сега работят този занаят 10-15 семейства и то извън квартала. Работници в горското стопанство са около 50 семейства и те работят в цяла България по горските стопанства. Имат си коне и моторни резачки и си идват само на празниците. В града роми работят и като чистачи в комунални услуги и товарачи на превозни средства към различни

*Семейна снимка,
70-те, Лом*

фирми и предприятия. С плетене на мрежи в квартал Раковица се занимават пет човека. Всеки трети ром в квартала е търговец - продават дрехи, вещи, килими, канап, мрежа и гр. Деветдесет процента от населението в квартал Раковица са безработни, а само 7-8% от ромите имат постоянна работа. Средно образование са завършили 63 човека, а полувисше - 98.

За просветата и културата в ромския квартал "Раковица" - град Берковица най-голямо значение е имало училището "Г. С. Раковски", открито на 15 септември 1944 година. Основите на училищното дело в кв. Раковица са положени от учителите Ангел Дашибков, Ангелина Костова, Параскева Гоцева, Гаврил Пашов, Пръвка Манова, Мила Божинова, Янка Кирова и много други.

Отначалото децата се обучавали и възпитавали на открито, а при застудяване - в частна къща, взета под наем. Това е било в продължение на 10-12 години. Тъй като образователното ниво на ромите е било много ниско, през 1950 година Кирил Миланов и Димитър Софиянски са организирали в квартала курсове за ограмотяване. През 1961 година директора на училището Георги Филипов успява да убеди обществеността и местните органи на Властвата да започнат строителство на училищна сграда в квартала. С доброволен труп на учители, ученици и родители е построена едноетажна сграда с три класни стаи, където от учебната 1962-1963 година са започнали учебни занятия.

Условията на обучение и възпитание на учениците се подобрявали, а учениците се увелячавали. Едновременно с първоначалната степен се открила и пълна прогимназия с ученици от пети клас, а през следващите две години - за шести и седми клас.

През това време се издигнал и втори етаж на училищната сграда. От 1961-62 година до 1969-70 година в сградата са учили три смени - начална, прогимназиална и вечерни паралелки за младежи над 16-годишна възраст. От 1969-70 година началното и прогимназиалното училище се обединили, като за директор бил назначен Благой Иванов, който е работил като такъв в продължение на много години. По това време се открила и полудневна детска градина, от началото с две групи деца, а по-късно е достигнала до четири, пет групи.

Од 1970 година училището е станало основно, с учи-

телски колектив от 31 човека и 348 ученика. За първи път 15 ученика са завършили основно образование. В следващите години броят на учениците и паралелките непрекъснато растял. През 1979-80 година започнало строителство на нова учебна сграда с 15 класни стаи и кабинети, с 4 учебни работилници, столова, кухня и физкултурен салон. Най-голяма заслуга за строителството има ОбС (Общинския съвет) и строителната организация в града. На бригадни начала в строителството са взели участие и много учители от другите училища в града, младежи от квартала, както и други хора от квартала.

От учебната 1983-84 година се преминало на едносменно обучение. След 1990 година кризисните години се отразили и на работата в основното училище в квартала. Не достигали средства за ремонт, по-трудно се осигурявала посещаемост на училището. Въвеждането на такса за детската градина довело до рязко намаляване на децата и от 1994 година в детската градина е останала само една група деца. Това се отразило неблагоприятно върху под-

*Детски празник,
90-те, Лом*

готовката на децата за училище. В момента към училището има 12 паралелки от 1 до 4 клас, 7 паралелки от 5 до 8 клас и 6 полуинтернатни групи, 35 учители, от които 15 с висше образование. В училището се обучават 418 деца.

От 1990 година насам в квартала са получени дос-та дарения във вид на храна, облекло и пари, които се раз-дават на социално слаби семейства - чийто брой дости-га близо 300 души. През 1996 година кметът на кв. Рако-вица - Виктор Стефчов получава 7 тона брашно, заедно с бисквити, вафли, сухо мляко - 120 килограма. Всеки от 3500-те жители на квартала, независимо от своеето имо-тно състояние и вероизповедание, е получил за Великденските празници по 2 кг. брашно

В квартала има три църкви, които религиозно об-служват хората и които принадлежат към Евангелист-ката баптистка църква.

Животът на ромското население в кв. Раковица се отличава с някои характерни особености, за които го-ворят и местните жители:

- силно самосъзнание като група;
- спазване чистотата на кръвта и забрана за жени-тби извън групите;
- използване на общ език - циганския;
- общи религиозни празници и колективни молитви;
- изключително уважение пред голямото семейс-

тъо, "силният рог";

- Взаимно си помагат, като си усълужват с Вещи и услуги;
- смятат, че са волни като птици и че нито мизерията, нито нищетата, в която живеят, ще ги сломи и ще наруши тяхната жизненост и весел нрав.

Според тях, музиката и песните са тяхната духовна храна. Умеят да се веселят с цялата си душа. Отзивчиви и добри са с тези, които зачитат достойността им, но са груби и зли с тези, които им се подиграват. Като душа са импулсивни и емоционални, карат се и се бият, но в беда са много задружни.

Религията, която изповядват циганите от кв. Раковица, град Берковица, датира от преди 15 години. Всичма за спасението е дошла от едно вярващо момиче. Отначало са били 3-4, като постепенно броя на вярващите се е увеличавал. Събирали са се по домовете, като са се криели от властите. Въпреки всички трудности църквата е нарасвала с всеки изминал ден.

Ромите вярват в Христос, вярват, че приемайки го в живота и в сърцето си, ще бъдат спасени, с променен живот. Омакато броя на вярващите се е увеличил, е намалял броя на разводите, побоищата, пиянствата и кражбите. Тяхната религия е обявена за секта, но ромите смятат, че вярата им е права, защото се състои в това да изпълняват написаното в Библията. В момента броя на вярващите е към 500 души. И до сега мястото на събиранятията им е по домовете. Предстои им строеж на молитвен дом и обществена баня за квартала. Църквата си има своя социална дейност. Тя не се грижи само за вярващите, но и за тези, които не са вярващи.

Пасторът на кв. Раковица - Иван Захариев, посещава много гравове и села, където проповядва на хората божието слово. От 1995 година, месец януари - до месец юни, той е посещавал младежкия замвор в Бойчиновци, където е проповядвал на младежите да вярват в Господ и да бъдат по-добри.

Тъй като вярващите са смятани за сектанти, те биват спрени от управата на замвора и дейността им е прекратена.

В момента по Транс-световно радио има четири пъти в седмичната християнска програма на цигански език, която се слуша 80% в света. По този начин божието слово достига до сърцето на всеки ром.

В квартал "Раковица" гр. Берковица живеят около 1000 нуклеарни и разширени семейства. Стара традиция при ромите в квартала е домът, който е построен от дядото и бабата, да е дом и за следващите поколения. В днешно време във всяка къща и пристройките към нея живеят по 2-3, а понякога и по 4 семейства, които са в близки роднински връзки.

Първо колело, 70-те, Лом

тържествените моменти при създаването на новите семейства са годежът и сватбата.

Сватбите при ромите в квартала започват обикновено от 1 май, когато се стопли времето и могат да се правят трапези навън. Тогава всички са облечени празнично в най-новите си грехи. За това обличане се събират пари цяла пролет, като през това време пари се харчат само за ядене и не се прахосва излишно. Младежите са облечени най-добре, защото знаят, че това е време за женитба. Задължително на хората играят всички момичета. Те знаят, че родители на момчетата ги наблюдават и всяка се стреми да изглежда побогато облечена. Изборът става по следния начин: майката на момчето си харесва някое момиче и казва на момчето да станат приятели и това е вид сгодяване. Задължително момичетата и момчетата вършат това, което им нареждат родителите. Ако и двете страни са съгласни, тогава родителите на момчето отиват да искат момичето. Задължително с тях носят и пие. Отиват роднини и приятели, взимат момичето и се прибират.

По стара традиция тези многобройни семейства, живеещи в единно домакинство, се сплотяват около най-възрастните / бабата, дядото/, като презвес във времето на семейните решения има най-старият мъж. След неговата смърт ръководната роля в семейството преминава и се предава по старшинство.

По традиция ромите създават семействата си, като си търсят съпруг или съпруга в своята среда. Обикновено младежите са готови за брачен живот, на вършили едва 15-16 години, а момичетата – 14-15 години. Малолетните съпрузи не сключват гражданска брак, а обикновенно живеят под опеката на родителите на момчето. Най-

Приятелки, 80-те, Благоевград

Същата нощ младите трябва да спят заедно. Роднините чакат отвън, за да разберат дали момичето е девствено. Те ѝ дават комбинезон, на който трябва да личи нейната девственост. Ако момичето не е честно, отива при майка си и повече не се връща при момчето.

Ако се разбере, че момичето е спало с това момче преди, тя се жени за момчето, а ако не е той, а някой друг, но родителите са съгласни да се оженят, обявяват, че момичето е девствено, като назоват комбинезона с кръв от петел, за да не се срамуват пред останалите хора. За тях е срамно момичето да не е девствено, защото се смята, че синът им не е достоен за добро момиче.

Този обичай не се спазва от всички

семейства. При по-образованите семейства в махалата това се счита за срамно. Те се стремят да внушат това и на останалите.

Когато се оженят, на сутринта рано свирят музика и майката на момичето играе с ризата. Събират се приятели, роднини и се дава грязна ракия. Веселбата трае няколко часа, след което свекървата отива с булката по магазините да ѝ купува дрехи. Взимат и три костюма за годежа на момичето и се уговорят за гамата на годежа. Това става след около 4-5 дни. Свирят музика, играят се хора. Булката се пременя няколко пъти. Дават се гарове. Събират се гости, дават се ядене от по-богатите, по-бедните дават сирене, салати и пие. Парите за годежа се дават от всичете семейства. Когато всички са насядали по масите, булката минава и всеки ѝ дава пари. Тези пари остават за младоженците.

Годежът продължава цял ден. Който има възможност, прави сватбата след около 10 дни, за да се поканят всички от махалата. По-бедните отлагат сватбата за месец септември, за да съ-

На сватба се

*събират
всички от
махалата*

берат пари.

Сватбите протичат по следния начин: закупуват се три различни булчински рокли - гъве от свекървата и една от майката на момичето, като тя купува и костюма на момчето. Първият ден музиката започва да свири от 8 часа сумринта. Булката и шаферките отиват на фризьор, а гостите на сватбата отиват на баня. Музиката свири отвън, пред банята. Те чакат пристигането на булката, след което всички се събират и играят. След това се качват по колите и се връщат в квартала, където веселието продължава до вечерта.

На втория ден родителите на момчето пригответ жив овен и пиене, което бива занесено от шаферките и шаферите в дома на момичето. През това време тя е при родителите си и чака да бъде "откупена" от мъжа си. Шаферите занасят овена и им се заплаща от бащата на момичето. Вземат булката. От гвете страни застават по едно момиче и едно момче, и през целия път тя не трябва да се обръща назад, тъй като се смята, че ще се раздели с мъжа си.

Родителите на момичето ѝ дават гар/секция, пари, холни гарнитури и гр./, всеки според възможностите си. Булката се вроти до дома на момчето и един от шаферите ѝ затваря очите с ръка, за да може мъжът ѝ да я настъпи по крака. По този начин е приемто да се вяр-

Ва, че той ще командва. След като я настъпи, я взема на ръце и я носи до прага на къщата. Там я чака свекървата с куна мег в едната ръка, а в другата - хляб. Булката взема с пръст от мега и маже тъглите на вратата. След това дава мег на всеки от семейството. Свекървата дава на булката два хляба и едно малко дете, за да влезе с него в къщата, като хляба слага под мишниците си, а детето е момче или момиче в зависимост от това какво желае да роди. До този момент свири духова музика. Вечерта от 20,00 часа свири оркестър в дома на момчето до 3-4 часа. Присъствуват около 350-400 гости. Ядат, пият и парят, които съберат от гостите, остават за родителите на момчето.

Третият ден празненството започва от 20,00 часа вечерта в дома на момичето. През този ден тя облича последната си рокля. На този ден гости събират родителите на момичето. Сватбата продължава до сумрината и с това приключва.

При по-богатите роми напоследък става обичай да се раздават награди /уиски, торта и гр./ на тези, които дават повече пари, като на гадаването става по микрофон, за да се чуе от всички гости.

След сватбата мъжът е този, който се грижи за изхранването на семейството. Богатството за ромите

**Любов...,
70-те, Лом**

са децата.

Обикновено родителите отглеждат от 3 до 9 деца. За възпитанието им в къщи се грижат жените. Момичетата трябва да се научат да бъдат добри домакини и съпруги, а момчетата да наследяват занаята на бащата /ако има такъв/.

Гордост за семейството е, ако успее да предаде на децата си родовите ценности: уважение към възрастните и спазване законите на общността.

Когато семейството намира временно препитание далеч от родния дом, те вземат със себе си и децата. То-ва е една от причините на вършилите ученическа възраст деца да напускат учебните занятия през месец май и да започват учебната година октомври - ноември.

Обикновено ромските семейства живеят задружно и взаимно си помагат. При възникване на разногласия, споровете се разрешават често със физическа сила. Разтърсването на брака се извършва по взаимно съгласие и най-вече, ако родителите на момчето разрешат.

В квартал "Раковица" има 60-70 семейства разведени, и то от младите.

Махалата в квартал "Младеново", Лом, 70-те

Отделни и по-специфични случаи са оформилите се в квартала смесени бракове. В квартала има четири българки, женени за роми и двама цигани, женени за българки. А над 30 българи са осиновени от роми и са останали да

живеят в махалата, където са и женени.

Хората, сключили смесен брак, еднакво не се приемат от гвеме общини, от които произлизат. Семействата, възникнали в резултат на смесен брак, се чувстват по-близко стоящи до циганите и живеят в махалата. Смесените бракове в квартала са главно между представители на българската бедност и момчета от махалата.

Любими празници на циганите в Берковица са Василица, Гергьовден, Тодоровден. Различните групи тачат повече или по-малко различни празници. Задължителен празник обаче за всички роми е Гергьовден, където е задължително колене на курбан. В махалата е запазен все още и обичая, наречен "пачив - угощение, което се прави или на определена дама, или при среща на родове, или при посрещане на приятели.

Всяка година по стар обичай ромите от град Берковица посрещат с усмишка, песни, танци и игри своята Нова година на Васильовден. Празнуват я в продължение на два-три дни - първият е Васильовден или Василица, вторият е Банчо Васил, а третият е "Патерица". Подготвката за тях във всяко ромско семейство започва дни преди настъпването им. Ромите празнуват този празник на 31 декември срещу 1 януари, но само формално, повечето по календар. За тях тя настъпва на 13 януари - тогава е Васильовден.

На този празник пристигат цигани от различни краища на страната. Събират се всички роднини и започват приготовленията. На този ден се принасят жертвии за оправдане на греховете. Дори и най-бедните намират пари за купуване на животни. Заколването на животното го извършва най-старият мъж в семейството. Задължително е всяко семейство да заколи по едно животно - то може да бъде гъска, пуйк, памка, кокошка и петел. Някои от по-богатите роми в квартала колят от всички изброяни животни по едно. Но при ромите не е важно количеството, важно е да се спазва традицията. По време на жертвоприношението присъстват и децата. Майката топва пръста си в кръвта на животното и с нея намазва челото на детето. С този обичай те вярват, че детето ще бъде винаги здраво. След това пригответ животните за ядене /обикновено са пълнени с ориз/, меси се хляб, правят се баници, мъжете си купуват пие и всички са в очакване на нощта. Вечерта се събира задължително цялото семейство. Сядат на масата и се молят. Тяхната молитва е за по-добър живот и мир в семейството. След това разчупват хляба и започва веселбата. Обикновено тя продължава до ранни зори, но на другия ден следва продължение. Това трае до 16 януари.

Смята се, че мужчиите посрещат празника, а кошничарите го изпращат. Мужчиите празнуват на 13-ти януари. Те са по-различни

Синчето става на годинка

от кошничарите, защото не ходят по селата да търсят работа. Обикновено работят в държавни предприятия, а когато няма, си намират работа извън родното място. Те са по-тихи, по-кромки, не обичат по-боищата и смятат кошничарите за по-войнствени. Поради тези причини не са се сватосвали дълго време едни с други. Разликата при мужчиите е, че при тях задължително се пали свещ на масата преди молитва. Те също се веселят, но алкохолът на масата им е по-малко. Те са по-бедни от кошничарите, но по-плахи и по-скромни, по-горделиви, но и по-щедри, както се самоопределят сами. За кошничарите празника започва на 14 януари. Обичаят е същия, но при тях не се палят свещи. На 14 януари рано сутринта, тръгват децата сурвакари. Момчетата със сурвачки, а момичетата без, защото целуват ръка на по-възрастните. Децата, които извършват този обичай, са на възраст от 5 до 10 години. Те ходят на групички, застават пред портите и започват да викат хората по име. Например - "Стани бай Иване, носиме ти здраве, късмет и пари". Стопаните викат децата вътре, защото вярват, че каквото дете им влезе в къщата първо,

такъв ще бъде и късметът им през цялата година. Някои от тях се изхитрят и се уговарят с някои от децата да го дадат по-рано. Сурвакарите тръгват към 4-5 часа сутринта, защото знаят, че когато пристигнат първи в някоя къща, ще им дадат повече пари. При сурвакарите се дават само пари. На 15-16 януари празника е Вече към своя край. На тази дата някои от ромите правят годежи, защото има голям избор, тъй като всички са си по домовете.

Гергьовден е най-важният празник на ромите от ма-халата. Празнува се от 4-ти май и продължава до 7-ми май. Обикновено по-рано започват празника жените с ритуалното почистване. Те започват пране, чистене и белосване. Ромите вярват, че когато започне празника, всичко трябва да блести от чистота. Килими се изнасят на вън, по улиците тече обилно вода, жените са постоянно заети.

На Гергьовден, като при празника Васильвден, се взема от кръвта на агнето и се намазва челото на детето, за да бъде то здраво. Агнето се пече във фурна. Празненството започва през деня и продължава няколко дни. Обичай при тях е, когато изядат агнето, да съберат ко-калите му и да ги хвърлят в реката, за да им върви цяла-та година като по вода.

Бабин ден е почитан празник от ромското население. Един ден преди празника започват приготовления-

*Семейство,
90-те, Лом*

та. Всяка жена с невръстно дете точки баница, баклава, коли кокошка. В самия ден всички се събират в дома на бабата. Те носят гарове за нея - сапун, риза, пешкир. Всяка от тях ѝ полива да си измие ръцете и едва тогава сядат на масата. Гощавката е весела, в края на тържествата се прави обиколка на селото с магарешка каручка. Съвременният вариант на празника е: всяка година жените си определят една от тях за "баба", макар да не е помогала при раждане и гостуват при нея. На този ден определени жени ходят из селището, закачат цвете на ревера на мъжете и ги черпят с чаша ракия. Мъжете се задължават да даряват жените с някой лев.

Кръщаването на ромските деца в квартала противча по същия начин, както и при християните - българи. Някои деца се кръщават в ОбС (Общинския съвет), други в Клисурския манастир, но задължително има гощавка след това.

Неговото желание беше да получава добро образование

Мариела, р. 1971г., Берковица, 10 клас, работи

Родена съм 1971 година в град Берковица. Израснах и живея в същия град. Образоването си получих тук. Отгледана съм от работническо семейство. Родителите ми са били постоянно заети. Сами са изкарвали парите, с които ни издръжват - три деца сме, аз съм второ дете. От ранно детство са ме учили да се труя, да бъда честна и да не лъжа.

Родителите ми постоянно са ми повтаряли да бъда честна към себе си и към другите, да не използвам труда на друг, за да помогна на себе си. От малка съм помогала на майка си в домакинската работа и в отглеждането на по-малката ми сестра.

Когато започнах училище, т. е. първи клас, майка ми помогаше, при изучаване на буквите и числата. При продължаване на образоването ми, моите родители ми помогаха, но по-малко. Желанието ми да продължа след осми клас беше голямо. Родителите ми ми разрешиха и ме поддържаха с парични средства. През 1985 година започнах девети клас. От началото ми беше трудно, реших да се откажа, поради причината, че някои мои съученици ми повтаряха постоянно "ци-

ганка!”, но баща ми не ми позволи да го направя. Той искаше на всяка цена да завърша средно образование. Продължих, макар и трудно. Десети клас завърших в Берковската гимназия. Единадесети клас се преместих във Враца, УПК - помощник-възпитател в деска градина. Там ми беше по-леко. Родителите ми отново ми помагаха, но в последните месеци майка ми реши, че трябва да се омъжа...

Системата в квартал “Раковица” е на много ниско ниво и всяко момиче при навършване на 16 години трябва да се омъжи, а аз бях на 18 години. И това за някои хора беше фал, т. е. останях, търдех закъснях. Баща ми отново беше против, т. е. искаше да уча. Неговото желание беше да получа добро образование и да имам хубава професия. Това не се получи. Омъжих се, въпреки, че баща ми не искаше.

Възпитанието ми отначало беше и продължи да бъде добро, от страна на моите родители. Но на тях, както и на всички родители от квартал “Раковица”, винаги влияе средата, в която живеят. Благодарна съм на моите родители, че ме научиха да бъда искрена, честна и добра, че получих добро образование и сега имам постоянна работа в град Берковица, но не и на квартала. Рабо-

*Изпращане
на войник,
80-те, Лом*

тя В държавно предприятие, но накрая не ми помогнаха много, особено моята майка, със старите трагедии на нашия квартал.

Мечтата ми сега е да направя в квартала шивашки цех...

Нестор, р. 1980 г., Берковица, 9 клас

Баща ми и майка ми се разведоха, когато бях на ед-

**На разходка
край Лом,
80-те**

на годинка, а когато станах на три, те отново се събраха и ме гадоха в немска градина.

Още от малък ме възпитаваха: да не се бия, да не пуша, да не крада, защото ако съм правил това, нямало да бъда между хората. Това не го осъзнавах до шести клас. Знаех къде оставят парите и крадях от тях, за да ходя с приятели да пия.

Когато бях вече седми клас, започнах да осъзнавам, че не трябва да правя това, другите започнаха да ме отблъгват. Оценките ми станаха по-добри и обещах повече да внимавам с останалите. Учих само до 10-ти

клас, но не го завърших.

В живота си до сега направих Веднъж катакстрофа. Веднъж в град Гоце Делчев - село Сатовча ме биха дебет души, но не можах да умра.

След това, живота ми стана по-добър, започнах да изкарвам добри пари.

Единственото, за което съжалявам, е, че не можах да стана полицай. Поне да знам, че съм нещо в живота. Сега в този живот не ме влече нито писането, нито цигарите, но не мога да се отървам от момичета, защото много лесно се влюбвам.

Мечтата ми сега е да направя в квартала шивашки цех за 20 души. И ако това стане, ще помогна на детската ясла и детската градина, като произвеждам за тях дрехи.

Женен съм и имам дъщеря на 3 годинки. Когато порасне, искам тя да следва журналистика.

Когато бях малък, моите родители ми разрешаваха да излизам до осем вечерта, защото в квартала се крадеше. Станах осми клас и вече нямах вечерен час. Майка много ми се караше, когато не си учех, а татко нямаше време, защото много пиеше.

Имам по-малък брат и по-голяма сестра от мен. Сега искам да помогна на брат ми да стане телевизионен техник.

От малък съм сvikнал да работя тежка работа - правех тухли, бях строител. А в момента се занимавам с търговия и изкарвам добри пари.

Една година бях силно повярвал в Господ и ходех всяка сутрин на черквя, но сега вече не съм вярващ - не виждам смисъл.

Moите родители ме държаха много строго

Иван, р. 1980 г., Берковица, 8 клас

От две до седемгодишна възраст бях в детска градина. След това започнах от първи до осми клас нормално обучение. До пети клас си мечтаех да стана професионален шофьор. След като завърших осми клас, спрях да уча. Започнах да работя на 15 години - тежка физическа работа. След 3 години стана време да вляза в казармата, но се отложих, защото бях прием във Враца в гонаборната автомобилна школа. Три месеца и половина бях почти като войник. В школата влязох на 13 март 1996 година. Изпита за шофьори беше на 1 юни. Взех книжка, върнах се в къщи и започнах работа като шофьор. С една сума, мечтата ми се осъществи. На 6 януари 1998 година влязох в казармата в Гоце Делчев. Положих клетва на 13 февруари. След това, поради добри

**Ученички,
80-те, Лом**

дният: В 7 часа сутринта отивам на училище и се прибирам в 7 вечерта. След това, до 12 часа с майка ми учех уроците си, като от време на време ме побийваше. В училище имах само хубави оценки. Когато станах 8-ми клас, успехът ми се развали и мислех, че ще повторям, но чично ми каза, че няма да ме запише да уча за ДВГ и някъде три седмици ми оставаха да завърша учебната година; аз започнах да си уча нормално и завърших с "добър". Мояте родители ме възпитаха така, че да разбираам от всичко и да мога да им помогам във всичко. Такова възпитание ми гадоха родителите ми, че да мога да се възсигна в живота си. Наказваша ме при всяка моя лъжа и провинение в училище. Където и да съм постъпвал на работа, хората винаги са ми имали доверие и съм бил уважаван от тях. До 18 години не знаех какво е гискотека, бар, не знаех

успехи в новобранския център, се преместих в "Горно Малино" - Софийско. Там бях караул на група. По-късно се преместих в поделение на ОБО. Успехите в казармата постигнах благодарение на моята упоритост. След 8 месеца служба, почти измина периода в казармата. При всяка отпуска работното място си оставаше запазено за мен.

Още от малък моите родители ме държаха много строго. Режимът ми до седми клас беше сле-

*Изглед от
махалата в
“Младеново”,
2002*

какво е да пиеш алкохол. Всичко това ми беше забранено от моите родители.

Втората ми мечта беше да стана музикант. Започнах да се уча да свиря, но се криех от родителите си. Те не че не ми даваха да свиря, за тях това беше вредно за моето здраве. Не ми даваха да свиря на кларинет и саксофон. Много боледувах, не бях добре с дробовете и затова не ми разрешаваха. Въпреки всичко се научих да свиря и в продължение на пет години се занимавах само с това.

През една година излязох с колата на един приятел. И това става на 200 метра от нас; бях карал някъде със 140 километра в час, влязох в много остроък завой, нямаше да направя катастрофа, но изведнъж пред колата излязоха гве жени, и за да не ги блъсна, влязох в гвора на един човек. Колата се понесе и се удари в оградата, излязох на главния път, колата се въртеше, влязох във втори гвор, излизам от втория гвор и се спирам в църквата. Успях да прикрия братовчед си, като го положих на краката ми /той беше с мен в колата/, по този начин спасих него, седалката се удря в мен и ми чуши кръста. В първия момент като спрях, не почувствах нищо, но след един час започна жестока болка в кръста, не бях на себе

си. Благодарение на Господа оцелях. Колата беше неописуемо смячкана.

Въпреки, че бях със счупен кръст и страшни болки, аз закарах колата на ремонт, тъй като не беше моя. Влязох в болницата, превързаха ме и без да ми правят гипс ме изписаха. Цялата нощ не успях да мигна от болки. Родителите ми бяха много разтревожени. Карака ми се, че съм се движел с такава голяма скорост и че не съм бил внимателен. На втория ден колата беше готова. Върнах я на моя приятел, така все едно че беше нова. Един месец бях на легло. Болките ми минаха, но и днес ми се случва да сънувам този сън.

Това е преживяване, което никога няма да забравя. То е най-ужасното нещо в моя досегашен живот.

Искам да ти разкажа една интересна моя случка. Това стана, когато бях на 19 години. Една вечер моя братовчед ме взе от гъскотеката и ме помоли да отида с него до Видин, за да откраднеме едно момиче, защото техните не ѝ даваха да се омъжи за него. Аз му казах, че нямам кола, но той ми обясни, че е намерил кола, и че трябва само аз да се съглася да тръгна.

Бях пийнал доста и ме беше страх да не ми вземат книжката, но се съгласих. Към 12,30 часа нощес стигнахме във Видин, като по пътя не ни спря нито една патрул-

*Бедната
част от
махалата в
“Младеново”*

**Юношески
футболен
отбор,
90-те, Лом**

на кола. Момичето го чакаше в един бар, но понеже не беше сама, а с нейни роднини и приятели, се бяхме разбрали, когато пристигнем да присвемкаме гъва пъти с фаровете.

В един момент тя излезе от бара, влезе в колата, но имаше проблем. Братовчедите ѝ ни усетиха и излязаха по нас. Качиха се и те в колите и започнаха да ни гонят. Стигнахме до Лом и там из улициите мислех, че съм се изгубил, когато изведнъж ми заградиха пътя. Спрях и върнах назад. Тръгнах отново за Берковица, братовчед ми ме помоли да се обадя до родителите на момичето, за да знам къде е, да знам, че е добре и че се е омъжила.

На другия ден се заклех пред братовчед ми, че няма да участвам в такива ситуации повече. Това беше хубаво преживяване, но и много опасно.

Зашпото моя живот Вече беше разорен...

Buki, р. 1981 г., Берковица

Казвам се Buki, на 21 години съм и имам трима братя и една сестра. Ние сме пет деца и сме от град Берко-

*Деца в
народни
носии*

Вица, квартал Раковица. Искам да Ви кажа за моето Възпитание, как израснах. Мояте родители бяха по Съюза 15 години. Моята баба и дядо ме отглеждаха, а... те все ходеха по търговия, аз бях все с тях. Моята баба много искаше аз да бъда добра и тя много добре ме Възпитаваше, тя ме научи как да готвя, как да пера, как да бъда добра домакиня в къщата. Моята баба и дядо много ме обичат, моите родители също ме обичат, но те бяха от мене далече, много години бях разделена от тях.

Обаче един ден моята майка решила да бъда с тях в Съюза и аз бях там цели 4 години. Там уучех в руската школа, моята майка работеше по домакинството, а тамко беше тракторист в гората. Мояте братчета бяха там по детски ясли. След като ние отдохнеме, аз там добре си прекарвах, там беше много добре и моята майка също искаше аз да бъда Възпитана от нея и баща ми, аз га разбера културата на хората. Те какво разбраха от

там и искаха и аз да се отнасям културно с хората, както трябва, да не се отговарям на по-големите и моите родители, искаха и аз да бъда добра.

След като ние си го дохме от Съюза в Берковица, аз започнах да общувам с едно момче, той много ме харесваше, обаче аз не го харесвах. И аз, въпреки че не го исках, той с хора, с Връзки там и ме привлече с добри емоции, с добра култура и аз така бях малко странна с него, защото той беше много висок и не ми харесваше, но след това реших да бъдем заедно с не-

го. И когато ние бяхме с него една цяла година, той се отнасяше с мен много културно и много добре и като един приятел аз го харесвах след това, въпреки че отначало не го исках, но след това го обикнах, и след това ние решихме, че трябва да се оженим. Обаче моята майка и баща не одобриха това семейство, защото те бяха много старомодни, те просто нямаха тази култура, нямаха това възпитание в техното семейство, в което аз бях възпитавана. Нашето семейство е нещо по-различно, по-културно, моите родители са много по-културни, защото те живяха у Съюза, и там си живяха целия си живот. Просто за тях културата означава нещо много повече и въпреки че сме цигани,

*Девойки от
Лом*

**Продавачка на
цветя, Букурещ,
20-te**

това няма значение. Искам да ви кажа, че тези хора идваха на годеж и аз отидох за това момче. Като жена аз го взех и като ставаше въпрос за брачната ни нощ - той ме обиди, че не съм честна, но аз си знаех лично на сърцето си и пред бога, че съм честна и той много ме обиди, като искаше да му кажа кой е спал с мене. Това много ми беше като един шок, това направо ме убиваше и той ме обиди жестоко. А моите родители чакаха, за което, за тях Всъщност беше много скъпо - честността и техния авторитет. Всъщност моите родители много ми имаха доверие, като всяка една майка и баща. И аз знаех, че това, което той казваше, защото аз си знадаех, че това не е вярно, но той ме обиди много жестоко. И след това, той излезе вънка на терасата да пуши цигара и се реших да се хвърля от втория етаж и да умра. Аз отидох в другата стая, защото той много ме обиди и аз счупих двойния прозорец и се хвърлих. И тогава аз изпаднах в депресия, това ми беше като един шок, това ми беше в моя живот най-ужасното нещо, което чух през всичките си 18 години. Аз се хвърлих и бях със счупен прешлен и счупен крак. Моите родители бяха ужасени, бяха много разстроени от мене, от това,

което аз направих. Моята майка се разболя и тя си счупи крака, защото бягаше да гледа дали съм умряла. Баща ми също - той получи шум на сърцето. Те не бяха абсолютно доволни от това, което аз направих, а... и също от този, от това момче, защото разбраха, че то не е за мене и аз не съм за него. Те разбраха, че за бъдещето няма да имам с него живот. Аз бях в болницата един месец с горе главата без да мръдна, бях на подлога. Какво моите родители, каквото изработиха в Съюза преди 6 години - 50 000 лева, те ги гадоха всички на мене, похарчиха всичко, което имаха, за да ме излекуват, нали бях много зле болна. Моята майка ме гледа една година на легло, бях с желязо в гърба, за да не остана гърбава, бях със счупени крака и много ми беше зле. Аз бях една година на легло, и след това моите родители решиха, че пак не трябва да го сменявам. Хората решиха, че трябва до го осъдят, обаче моите родители не разрешиха. Аз не знаех нищо за това, а и те не искаха да ми кажат нищо! Той все изваше в болницата при мен и така пак се свързах с него. След това аз, като оздравях, ние бяхме след това сгодени една година. Аз пак се прибрах при него, направиха ми сватба и след това нашите отношения бяха добри. Обаче неговата майка много ме тормозеше и много ме изтезаваше физически, казваше какво да правим, какво да обличам и какво да правя. Нейната култура беше много така..., тя беше към мене много некултурна, защото аз с нея се отнасях много културно, защото бях възпитана в такова семейство, когато нещо някой ми дава, га кажа мерси или благодаря, или нещо друго. За нея това беше нещо много смешно, много просто, обаче за мен това беше много важно, нали, га се отнасям с хората, както ме възпитаваха моите родители, както е за мене важно.

Той отиде войник и след клемтвата, един месец, тя ме изтезаваше много силно. Тя ме гонеше всеки ден, обаче аз го обичах и издържах всичко един месец. И след това реших, че трябва сама да решавам - или да страдам за това момче, или да не страдам. Аз реших, че времето ще ме излекува от обичта, реших, че повече няма да търпя, защото аз бях много слаба. Изглеждах като 60-годишна жена, бях много слаба, бях много смутена, а моите родители също бяха много смутени от това, което аз преживях там. Те не одобряваха нищо и ми гадоха да избирам своя личен живот. Свекърът и свекървата бяха много старомодни, за тях културата беше нещо много смешно и нещо много така, лошо. Те ме направиха, че съм луда, че не съм добре, обаче аз си знаех.

След това аз си взех багажите и аз отидох у моята баба, защото майка ми беше на Сърбия с баща ми. Те не знаеха нищо, но аз реших и казах, че повече не мога да търпя в тази къща, и когато бях вече разделена с това момче, той все изваше много пъти да ме вика, обаче аз

му казах, че няма смисъл, след като В неговото семейство нещата не вървят добре. Неговата майка се отнасяше с мен като с едно куче, на което се подиграват хората и на кое то хвърлят хляб. Тя много ме мразеше и ме изкарваше, че съм луда, че съм глупава и Бог знае, какво друго. Аз бях разделена с това момче, понеже нямах официален брак и реших, че трябва да ходя на църква, защото бях в депресия. Но аз Всъщност се преструвах пред моите родители, че съм много добре, че съм много весела, че съм много щастлива. Но само Бог знаеше какво ми е на сърцето и какво преживявам. Всъщ-

ност с тях обядвах, вечерях, закусвах, обаче от това нямаше полза. Аз се смеех постоянно и на лицето ми имаше добри усмишки, но бях в депресия. Те нищо не знаеха и понякога моят брат ме обиждаше, но за мене Всъщност, културата е нещо много важно. Аз счупих една чиния, защото бях в депресия и баща ми тогава влезе в стаята и се учуди, обаче си мълчеше, не искаше нищо да ми каже от което да ме заболи. И тогава аз реших, че трябва да ходя в църквата, защото за мене друг избор нямаше, защото моя живот въче беше разорен. Аз от всичко това, което преживях, от тези обиди, това ми се събираще вътре в сърцето и сама вътрешно се ядосвах, тормозех се и бях най-нешастлившата. За мене нямаше утеша, за мене нямаше радост, нямаше пак смисъл живота. Но се отнасях с моето семейство добре и както трябва, нищо че те

Ученички,
80-те, Лом

не ми помагаха, и след това почнах да ходя в църквата. Ходих 5 месеца, като слушателка.

Моите родители искаха аз да бъда добра домакиня, те искаха да бъда добра дъщеря или да се отнасям с тях добре, да ги слушам, да не ги ядосвам. Моята майка много искаше да знае какво правя и какво не правя, когато тя не е въкъщи. Искаше добре да се отнасям с моята сестра и моите братчета, да ги възпитавам, когато тя и баща ми не са въкъщи. За моите родители възпитанието е нещо много важно и те искат да се отнасяме с тях добре, да не отговаряме, да не бъдем с другите хора лоши. Моите родители ме възпитаваха да се отнасям с другите хора добре и да не бъда лоша жена, гори нещо да ми кажат лошо. Моята майка беше възпитана от моята баба много добре в домакинство, защото моята майка е гледала своите братчета.

Аз възпитавам моята сестричка да е много добра и в домакинството, и в културата. Моите родители също ме учеха да не крага и да бъда честна с хората, да не ги лъжа. Когато си идвах от училище, те повече ме задължаваха да помагам и да бъда послушна. Отивах понякога на барче, обаче не винаги, защото имах задължения в до-

макинството. Аз също исках да кажа и че за мен културата спрямо родителите е нещо много важно, защото културата понякога слага на човек граници. Ако аз не се отнасям добре с хората, които са около мен и те няма да се отнасят с мене както трябва.

За мен културата е нещо и много важно и важно е да бъдеш възпитана. Аз израснах като възпитание от мойта баба с добро отношение, защото тя винаги се отнасяше с мене добре и ме учеше с честност да живея с нея и хората, които бяха около мене. Тя също ме учеше да помагам на другите, да уча и другите как да се отнасят с хората. Моята баба е много добра. Аз сега се мъча

с моите братчета да ги възпитавам добре и като пораснат един ден, да възприемат това, кое то родителите искат за тях. Малко ми е тругно, защото целия ангажимент е за мене.

Аз ходех в църквата и тези братя една неделя говореха за Иисус, за спасителната Вяра, какво Иисус направи за нас, че Иисус иска да ни дава от това, което никой не може да ни даде. И аз реших, че трябва да приема Иисус Христос. Той проля своята кръв и с тази кръв мой иска да умие нашето мръсно сърце. И като чух това, аз го чух с цялото внимание. Аз през цялото време на проповедта, аз плаках, и аз пожелах Иисус Христос да идва в моя живот и аз да посветя живота си на него. И аз исках да имам тази радост, защото аз и нямах много време. И след това, като чух това

На три годинки...

слово, аз плаках горещо. В сърцето си аз имах голяма скръб за Иисус и аз исках Иисус да слизи в сърцето ми, аз паднах на колене и се молих:

“Господи, промени ми живота.

Господи, махни този тежък товар
от сърцето ми!

Господи, дай ми един нов живот!

Господи, благодаря ти за това, което направи за мен. Господи, махни тази депресия, Господи, махни тези нерви, Господи, направи ме една нова, Господи, дай ми една нова радост, Боже, моля ти се! Вземи моя животи Богу ме, ръководи ме! Защото разбрах, че Иисус иска да ми даде тази утеша, защото разбрах, че Иисус е този само, който може да ме промени, който може да ми върне радостта, защото аз нямах радостта, аз нямах нищо. Аз бях разорена. На мене не ми се живееше, абсолютно. Но благодаря на Бога, че Бог ме промени и аз съм една нова. Благодаря на Бога, че не съм тази Вики... нямам тези нерви, нямам тези смущения, не съм в депресия, а съм в много добри отношения и много добре се отнасям с моите родители, с моето семейство.

Най-много ми помагаха мамко и дядо

Розалия, р. 1983 г., Берковица

Отгледана съм от баба и дядо, защото родителите ми са били на работа. Дядо ми и баба ми много ме гледаха, защото бях болна като малка и ми обръщаха много внимание. Но, въпреки всичко имах ред и дисциплина. Учеха ме да не крада, да не се бия с приятелките си, да не лъжа, да не се надценявам над хората. Ходила съм на детска градина.

Почти съм израсла след българчета. Повече съм общувала с тях. От една годинка до 12-годишна съм учила сред българи.

Баща ми и майка ми, когато се връщаха от работа, винаги преглеждаха бележника ми или ме питаха за някакво домашно. Питаха ме дали имам затруднения с уроците.

Най-много ми помагаха мамко и дядо. Учеха ме да съм искрена и това много ме разбъркаше. В училището много ми вървеше и се разбърках на това, което ме учеха там.

В училище нашата класна все ни питаше, когато пораснем, какви искаме да бъдем в професията си. И аз все казвах, че искам да стана медицинска сестра. Това беше така, защото съм била болно дете и съм израснала сред доктори и медицински сестри. Дори до 10-годишна възраст не съм знаела цигански език.

Майка ми и баща ми много държат на семейството

Стоян, р. 1983 г., Берковица, средно-специално

Майка ми и баща ми много държат на семейството. Пропуших още в ДГ, исках да опитам какво е да пущиш, защото гледах, че другите също пушат. Още не бях свикнал да дърпам и въпреки това пушех по една кутия на ден.

Мина една седмица откакто пропуших и баща ми ме хвана. Бях с брат ми. Тогава прекалено много ни би. Майка ми запали една цигара и започна да ми гори устните с цигарата. Тогава разбрах, че цигарите са вредни, че не са полезни за здравето, а и понеже съм малък, ще ми прочат за възрастта.

От тази случка, която Ви разказах преди малко, от тогава започнах да гледам много бойни филми. Започнах много да се въжиаявям в тях. Още като малък много бързо се влюбях и това ми беше една от грешките, защото прекалено много държах на момичетата. Бях много затворен в себе си. Бях много притеснителен. Когато ходех някъде на гости, имах чувство, че ще се пръсна от притеснение. Когато станах първи клас, от толкова много гледане на филми започнах да тренирам, но все още не можех да изпълнявам правилно упражненията.

Имам по-голям брат от мен. Той е на 21 години. Има завършено средно образование. Много ми помага, когато имам някаква неотложна работа. Искам да кажа, че аз много го обичам и съм щастлив, че сме братя. Въпреки, че сме възпитавани еднакво, имаме различни стремежи в живота.

Аз бях най-добрия в класа по всичко - и по четене, и по писане, учих в Първо основно училище. Имахме физкултура и тогава, без да искам, ударих едно момче с медицинска торба, той се извъртя и ме удари. Тогава за първи път ме удряше момче. Аз му казах, че се извинявам, че не съм искал нарочно, а той започна да ме рита. Но колкото повече ме удряше, толкова повече се ядосвах, а болката въобще не я усещах. И му казах, че ако не престане, ще стане по-лошо за него. Започнаха да се смеят всички в салона. Понеже бях запален много по филмите, започнах да си представям и за да не се засрамя пред момичетата, станах и започнах да се бия с него. Ударих го само два пъти и той падна, потече му кръв от носа. Момчето се разплака. На мен ми стана много интересно, защото в моите очи, аз бях нещо като победител. Когато започнах да се бия, всички викаха, беше нещо като състезание. Тогава го дига учителят и започна да ме дърпа за ушите и ми каза повече да не си играя с него. След физическото трябваше да си ходя. Това

момче извика приятелите си и, като излязох от Вратата на салона, те чакаха на стълбите. Като ги видях, разбрах, че искам да ме бият. Тогава си взех чантата и започнах да ходя побързо, защото трябваше да хвана автобуса. Те се затичаха след мен, аз също побягнах и нямах време да се кача в автобуса. Вратите се затвориха, но шофьорът ме позна, запали автобуса и тръгна по мен като ме видя. Изведнъж спря, слезе и се развика на момчетата. Тогава ме викна при него, аз се бях много уплашил и започнах да плача от страх. Качих се на автобуса и си отидох в къщи. След като се прибрах, пуснах видеото и започнах да гледам бойни филми. Ядосах се, понеже се оставил така да се случи с мен. Баща ми ме попита какво е станало и аз му разказах - не можех да крия, никога не съм крил нищо от тях.

И тогава започнах усилено тренировки, четях книги за културизъм. Станах 7-ми клас. Записах се да тренирам борба. Тренирах две години и започнах да ходя по състезания. Преги тези две години, като станах осми клас, отидох в Сопот на състезание и трябваше да пъти да излизам на тениха, защото едно момче беше болно и трябваше да го замествам. А преги да ходим на състезанието от 1 до 8 клас, в моя клас никой не е бил посилен от мен.

Тогава се бях влюбил в една моя преподавателка / осми клас/, от тогава се влюбвам все в учителки. Тя разбра, че съм госта влюбен в нея и преги да замина за със-

Щастлив баща...

тезанието тя ми каза много да внимавам, а когато попитах защо, тя ми отговори, че най-добрите попадат в лов край.

Излезнах първите три минути да се боря и спечелих. И когато излязох втория път на мястото на другото момче, видях, че противника ми е по-слаб от мен и си играех с него само на точки. Бях се много отпуснал пред него, защото беше много слаб, а преди състезанието попитах учителя ми, защо точно аз трябва да се боря на това момче на мястото. Той ми каза, че моята техника е най-добра от всички. Тогава с тия тренировки постигнах 100 см. гръден коч на 36 см. бицепси. Просто на тази възраст бях много добре.

Оставаше една минута до края на състезанието и бях сигурен, че съм спечелил и в един момент така се бях отпуснал пред него, че вместо аз да направя последните две точки, той спечели състезанието. Спечели го, защото ме метна със суплес и паднах в туш със счупена ръка. Веднага ме закараха в болницата. Нямаше и един час, откакто бях в болницата и един мой приятел постъпи също, но със счупен крак. От тогава престанах да тренирам борба.

След това идваше дружарската вечер. Трябваше да стана кавалер на една моя съученичка, но не исках, защото бях много влюбен в моята учителка по музика. Исках да я поканя тя да ми стане дама, но ме беше толкова срам, че като я видях, само мълчах; бях се затворил в себе си. Оставаше само едно генонощие до започването на дружарската вечер, набрах смелост и ѝ се обадих по телефона в 22,30 часа. Тя ми видяла слушалката, казах ѝ здравей и тя ме позна по гласа. Попита ме какво става и аз ѝ казах, че трябва да се видим непременно. Попита ме какво се е случило и не може ли да говорим по телефона. Казах ѝ, че не е за телефон и че трябва да се видим пред тях. Тя ме попита за колко време ще стигна до тях, за да ме чака отвън. Аз ѝ казах, че за 15 минути съм пред тях. Когато пристигнах, тя ме чакаше отвън. Беше седнала на пейката, и когато ме попита какво има, аз направо ѝ казах, че искам да ми стане дама на дружарската вечер. Тя ме попита в какъв смисъл, не съм ли поканил някоя съученичка и след дълги обяснения тя се съгласи. Казах ѝ, че от досега време я харесвам и т. н. и се разбрахме на другия ден да я взема с колата от тях. Отидох и ѝ занесох един букет и тогава тя ме целуна - първата ми целувка беше в осми клас. Стигнахме в заведението и всички чакаха само нас и гледаха само нас. Никой не можеше да повярва, а най-вече учителят по физкултура, защото те май имаха нещо. Изтанцувахме един танц и се разделихме. Всички ме разпитваха как е станало, но вниманието ми беше заето да следя нея и учителя по физкултура, които като че ли се караха. Имах чувството, че ще я набие. По едно време тя с поглед ми каза да стана, приближих се и започнахме да танцуващме. Каза ми, че учителят я ревнувал. По-късно си тръгнахме и когато стигнахме пред тях тя ме по-

кани да вляза и си прекарахме една хубава вечер, почти сумрин. Тогава за първи път бях влюбен в момиче. После тя беше нещо много хубаво за мен. Отидохме до Горна Оряховица да ме запише във военно училище. Отидохме, но не приемаха ученици, защото годината беше нулева и местната бяха запълнени. Не дочеках другата година и се записах в ПСМ във Владимира. От тогава я забравих, защото не се срещахме. Започнах по-често да тренирам. Хубаво беше, че там ми се отговаря възможност да изкарам госта хубава професия. Но нищо не ми пречеше да уча едновременно и на друго място.

Там уучех до обяд, а след това до 18-19,00 часа в Берковица за радио-телеграфист. Минаха четири месеца. Един следобед, когато се прибрах в Берковица, баща ми каза, че аз и брат ми ще ходим на сумринта в 6,30 часа на село. Легнах си и съм спал един час, когато станах и погледнах часовника, беше 18,00 часа. Мислех, че нощта е минала, попитах брат ми и той ми каза, че съм се объркал. Всички мислеха, че това мое объркване се дължи на прекалено много учене.

Минаха три години и дойде истинската ми бална вечер. Тогава се прибрах от изпит по кормуване. Всички катедория "С" и се върнах в Берковица, защото и тук имах изпит. Изобщо не мислех, че ще взема и гвата изпита. Интересно беше, че този ден беше на 18-ия ми рожден ден. След три години тренировки постигнах много. Постигнах 115 см. гръден кояш на 41 см. бицепси и 45 см. врат. На 18 години това е госта добра форма. На бала бях единственият трезвеник. Тогава аз нито пиех, нито пушех и като гледах пияните момчета около мен, които се правеха на много силни и смели, изпитвах никакво отвращение. На бала не си прекарахме много хубаво, понеже стана побой. Не мога да повярвам, че от първи клас завърших осми клас, завърших и трети курс и от моя клас - курс по-силен човек от мен нямаше и умствено, и физически.

Завърших III-ти курс с 5,45. Когато завърших училище, най-много се разбах, че започнах да работя по професията си. Работех частна работа - развалях гвигатели. Собственикът на машината ми каза, че ако успея да я оправя, ще започна жътвата с нея. Минаха се три месеца, откак започнах работа и за това време успях да накарам гвигателя да заработи. През тези три месеца ми помогаше брат ми, като едновременно с това го уучех да слобоява гвигатели. Той също имаше шофьорска книжка, но не беше професионалист като мен. Трябваше да ожънем две хиляди декара за 20 дни. Цената беше да вземем 24 милиона. Но имаше проблем. Машината постоянно се чупеше и вместо за 20 дни свършихме работа за 30 дни. Собственикът тогава не искаше да ни плати уговорената цена. Заплатих само 14 милиона.

Тогава извикахме полиция и те ни казаха да заведем дело. Но не можахме да направим нищо, защото бяхме подписали договор и така

останахме с тези

14 **милиона.**

Вследствие на тренировките бях получил мастит на лявата страна на гърдите и бях опериран. Направиха ми разрез на гърдата 8 см. и буцата, която извадиха, беше също толкова голяма. Получих го в следствие на вдигане на 100 кг. щанга. Когато излязох от болницата, не можех да се движка, в болницата бях една седмица в реанимация. Бях станал от 83 килограма на 66 кг. Минаха три месеца от операцията и аз започнах отново да тренирам. Успях за един месец да кача десет килограма. Сега се занимавам, освен с тренировки, работя и към един строеж. Не се оплаквам от работата. Все още нямам намерение да се женя, защото още не съм намерил подходящото момиче.

**За мен културата е много важна
В едно семейство**
Ася, р. 1983 г., Берковица

Аз се казвам Ася Иванова Иванова и съм от град Берковица. Живея в квартал "Раковица" и съм на 19 години. Когато бях малка, бях много строго възпитавана, какво да правя и какво да не правя. Спомням си, че когато бях в четвърти клас, моите родители ми забраняваха да правя такива неща, които големите правят. Например, да ходя на дискотека, да говоря с непознати или пък да общувам с някой, да крага, да вземам нещо, което не е мое, винаги такива неща, които не са редни.

Израснах в семейство от много хора. Ние сме в семейството общо девет души.

За мен културата е много важна в едно семейство: как да възпитаваш децата си, защото така е по-добре, когато растеш, знаеш какво да правиш, какво да не правиш, знаеш с кого да говориш, с кого не, можеш да различаваш кой е добър и кой лош. За мен това е много важно, за другите хора не знам. Когато бях на 12 години, ходех на детско събиране в нашата църква. Ходех с такава мисъл, да се моля баща ми някой ден да стане християнин, да не ни бие вече, защото баща ми много пиеше и много ни тормозеше, гонеше ни от къщи, беше много ужасно. Нищо, че ни възпитаваше добре, много добре, но много ни тормозеше, когато пиеше. Не знаеше какво прави и аз плачех много, защото не исках някой ден и моите деца така да страдат, както страдах аз. Ходех на църква, бях много малка и започнах да се моля Бог да привлече моето семейство. Минаха се около 4-5 месеца, майка ми почна да ходи на църква. Баща ми като разбра това, почна да я бие, да я гони от къщи. Спяхме в различни хора, аз просто израснах в чужди къщи, не бях все в нашата къща. Много ни биеше, бях много ужасено момиче, гори и не исках да ходя на училище, защото ми беше много тежко, всички да ме гледат накрило и да ме сочат с ръка, че баща ми ни бие, гони ни от къщи. Това беше много ужасно. Но се минаха около 6-7 месеца и той почна да ходи на църква и аз много се зарадвах, защото чрез мен, чрез моите молитви цялото ми семейство започна да ходи на църква. Бях много щастлива. През 1989 година баща ми повярва и много се зарадвах. После той учеше в София пет години за пастор. През 1996 година го ръкоположиха в София за пастор и съм много благодарна на Бог, че моето семейство не е като преди, сега сме най-щастливото семейство, поне така аз си мисля. Сега не ни бие, не ни гони, купува ни всичко, каквото ние

*Снимка с
Дядо Коледа*

искаме, не ни отрича от нищо на свeta. Но пак сме много добре възпитани, особено аз, нищо, че съм едно момиче в къщата. Възпитават ме много добре и зная как да се отнасям с другите хора, какво га правя и какво га не правя.

През 1996 година ми дадоха работа в София в едно радио, "Транс-световно радио", за лични цигански свидетелства. Това много ме разва, че работя с различни хора от целия свят, че те споделят своя личен живот, културата, възпитанието, просто всичко, което е на сърцето им. Много се радвам, че сега аз работя и родителите ми са в църквата.

Обичам да чистя, но не съм много добра домакиня, като другите момичета. Обичам много модата, списанията. Учила съм до осми клас. Не обичам такива хора, които мразят другите, говорят против тях. Обичам такива хора, които са искрени с мене, споделят живота си с мен, нищо, че не ме познават.

От малка ме е отгледала само баба ми. Дядо нямам и много ми

Ден на жената, 70-те, Лом

се иска тя един ден да бъде в църквата. Цялото ни семейство. Имам още трима братя. Аз съм само едно момиче и те идват в църквата...и снаха ми и племенничката ми, всичките. Много добре е един ден всички да бъдем заедно. Да правим такива неща, които са редни, които са хубави. Да се бием и да се караме, това изобщо не е хубаво. Хубаво е да се вслушваме един в другого, когато правим нещо и другия го изобличава, трябва да разберем, че не е така, че трябва да обичаме хората, да помагаме на хората, които имат нужда. Да ги насърчаваме, просто да сме много добри към хората, защото хората ни подкрепят в този свят. Да сме много добри, за мен това е много важно, да се поддържаме, нищо, че някои хора ни смятат, че ние сме по-лоши, но всеки един човек си има различно мнение за ромите. Но аз мисля, че всички сме еднакви, защото сме хора и ядем всичко това, което и другите ядат, слънцето пече и за цигани, и за българи. Това за мен не е важно. Важното е да се обичаме, да се поддържаме и да мислим само хубави неща.

Радвам се, че уча

Петко, р. 1984 г., Берковица, 10 клас

Уча в ТМСГ в град Берковица, сега съм за трети курс.
Детството си прекарах в Югозападна България, градове-

те Сандански, Петрич, Благоевград, Кресна, не точно градовете, ами селата, които се намират покрай тях и най-вече Горна Брезница и Катунци. В Катунци завърших основното си образование. Мояте родители са работници в горското стопанство, като извозвачи на дърва - посредством коне. Именно това е причината, за да бъда повече в така наречения "Македонски край", но да си призная, там много повече ми харесва. Никога няма да забравя този край, там са почти всичките ми приятели, не че тук нямам, просто там бях повече време.

Умей бързо да си печеля приятели, но също така и врагове. Аз съм човек с добро сърце. Винаги се стремя да бъда с нещо полезен. Обичам да се шегувам, но с думи, а не с дела. Свикнал съм да бъда уважаван и да се ползвам с привилегии. Ако някой ме уважава, аз също го уважавам.

След завършването на осми клас се преместихме да живеем тук. Вече трета година откакто сме тук в Берковица, по-точно в квартал "Раковица". Градът не е много лош, има с какво да се похвали, не е кой знае какво, ама на мен ми харесва, стига да не си мургав. Единственото, което не ми харесва е, че мразят "ромите".

Егва ли "Раковица" може да се похвали с нещо. Влезеш ли в квартал "Раковица", можеш да видиш европейски тип канализация. Много от хората, живеещи в "Раковица" са прости, т. е. живеят с няколко века назад. Жал ме е за някои младежи, които въобще не знайт за веселият живот извън "Раковица". Не смеят да отидат на гулкомека в града, за да не стават екшъни, а в квартал "Раковица" гулкомека няма, а и да има, вместо младежи, гулкомеката се превръща в пенсионерски клуб, това го знам от опит.

Лошото е, че много се клоакствува. Само да не стане нещо и цялата махала разбира, Тука не е свободно, както другаде. Никак не ми харесва, че живея тук. Като завърша училище, ми се ще да се премествя в града.

Радвам се, че уча и желанието на баща ми беше да получа добро образование. С момчетата в курса нямам проблеми. С всеки изминат ден научавам все повече нови неща.

По някой път излизам на гулкомека, разбира се без да знайт на шите. Те са против да излизам, за да не става екшън. Не мога да се похвалия, но не се оплаквам от моя живот.

Ние сме триима братя и седем сестри, като аз съм най-големият.

За Възпитанието съм доволна от баща си Жени, р. 1985 г., Берковица, 8 клас, безработна

Прекарах детството си при баба и дядо. Още от три-годишна

Възраст те ме учеха на добро Възпитание. На същата Възраст родителите ми ме гадоха на немска яsla. Всички в квартала казваха, че съм още малка да остана в яслата. Баща ми казваше, че за Възпитание и култура не съм малка. Научих се да говоря български още от малка и говорех само на български. В немската градина с мен имаше още едно момиче от квартала, и понеже тя говореше цигански, всички ѝ викаха циганка. Учех немска градина в града. Бях Възпитана много добре от родителите си.

По някой път отговарях на мама, а татко ме наказваше. Той все повтаряше, че ако съм Възпитана добре, няма да правя това. Възпитаваше ме много добре и ме научи да се обръщам към по-старите с уважение.

В училището бях отличничка - не само по оценки, но и по гисциплина и култура. Всички учители се Възхищаваха от мен и от знанието и културата ми. И всичко това дължа на баща ми. Учих до осми клас. Баща ми ме записа да уча в гимназията в град Берковица. Учих две седмици и се отказах, понеже съучениците ми постоянно ми казваха, че съм циганка. Не разбирах какво от това, че съм от ромите - нали и те са хора като тях.

Казах на баща ми какво говорят съучениците ми и че не искам да ходя повече на училище. Аз съм Възпитана добре от родителите си, и ако бях българка, никога нямаше да обиждам така, както те ме обидиха. Сега съжалявам много, че съм се отказала от училището. Но нищо, че не съм учила, аз никога няма да обиждам никой, независимо от коя народност е.

За културата и гисциплината съм Възпитавана от баща ми и съм му много благодарна. Майка ми ме учеше за семейното домакинство. Тя винаги ми е казвала да не оставям моята работа да я върши някой друг. На нея също съм много благодарна. С една дума, израснах в добро и Възпитано семейство.

Имам брат и сестра, по-големи от мен. Те завършиха средно образование по настояване на баща ми, защото като малък нямал възможност да учи - майка му умряла, когато той е бил на 7 години. Него-вият баща се оженил за друга. Машехата му не искала да го гледа и той отраснал при ядо си. Работил е от малък. Когато завършил осми клас, той се записал в гимназията. Учил до трети курс и се отказал, защото трябвало да отглежда по-големия си брат и сестра. Тогава от училището отпускали пари за сираци, но понеже баща му е бил от ромите, те не му дали нищо. Затова той искаше ние да учим, защото имаше възможност да ни поддържа финансово.

Баща ми е Възпитавал, както сестра ми и брат ми, така и мен.

За Възпитанието съм доволна от баща си, обаче вечерно вре-

ме не ми разрешава да излизам. Ако понякога приятелките ми ме вълват да излизам вечерно време, той не ме пуска. Баща ми е много строг. През една година аз си имах един приятел. Една вечер той не ме пусна да си ходя, с тakaвата цел, че искаше да се омъжва за него. В квартала ни за възрастта си бях вече голяма. Аз, разбира се, не исках. Беше около два часа през нощта, когато баща ми дойде в къщата на моя приятел, аз бях още там. Отидох си с него, а той ми отряза косата. Наговори ми куп обидни думи. Каза също, че едно възпитано момиче никога няма да върши такива неща и на това ли ме бил възпитал петнадесет години, за да го излагам пред очите на хората.

Обичам да чета романи, списания - "БТА - Паралели". Като стана дума за четене, Веднъж отидох на библиотека в град Берковица, за да взема книги да чета. Там не разбраха, че съм от ромите, защото съм прекалено бяла за произхода ми, тъй като баба ми е българка и ми гадоха да си взема книги. Когато си казах адреса обаче, и по-точно, че съм от Раковица, те си взеха книгите и ми казаха, че не може. Исках да прочета "Пог игото", но след като не ми гадоха и до ден-днешен не съм прочела тази книга, а разбрах, че е много хубава, т. е. има интересни неща в нея.

Не знам до кога ще продължи това да се разделяме на българи и цигани. Разбира се, не всички българи са еднакви. Има някои, които не се срамуват да разговарят с нас, ромите, но са много малко. Моето възпитание е добро, така че аз не се срамувам да кажа, че

В класната стая

съм една от родите.

**Израснах в
погървала
семейство**
*Горан, р. 1985 г.,
Берковица, 8
клас, безработен*

Израснах в погървала семейство. Родителите ми са безработни, но се занимават с търговия. Роди-

Стученички

телите ми Винаги ме възпитаваха спрямо Библията. Аз обичам живота, но разбрах, че без Иисус Христос няма смисъл в него. Ако имах някакви трудности или скръб, Бог Винаги ми помагаше да я преодолея.

Аз имам две сестрички, по-малки от мен - Наташа на 13 години, Елисавета на 8 години.

Баща ми се казва Васил и е на 35 години. Майка ми се казва Камелия и е на 32 години.

Не обичам да използвам алкохол, цигари, кафе, а пия само безалкохолни. Тренирах спорта карате и имам оранжев пояс. Обичам музиката и филмите. Любим мой герой е Жан Клог Ван Дам.

Учих до осми клас и го завърших с оценка 4,83. Сега искам да си наема частни учители по музика и английски език, искам да се науча да свиря на китара. От родителите ми съм доволен. Да ват ми всичко, от кое то се нуждая. Моят живот е свързан с Иисус и ще му служа до края на живота си, защото е единствен смисъл. Стих от Библията, Матея 7:8: "...защото всеки, който иска, получава; който търси, намира; и на тогови, който хлопа, ще се отвори."